
HISTORIOGRÁFIA

Genealógia és mikrotörténelem

Amikor pár évvel ezelőtt az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a bolognai képzés keretében megindult a történelem tanári MA-képzés részeként a mikrotörténelem rendszeres oktatása, nem értettem, miért éppen a *Családtörténet, genealógia, heraldika* című tantárggyal egyesítve kaptak egy közös kurzust. Miután elolvastam *Anne Patterson Rodda* ír-amerikai genealógus könyvét, már érteni vélem.

A szerző évtizedek óta foglalkozik genealógiával és családkutatással. A D. Litt. (*Doctor of Letters*) fokozatot, „ír tanulmányok” tudományágban, a Drew Universityn (Madison, New Jersey) szerezte meg. (Ez általában a PhD-fokozatnál magasabb, a publikációk alapján megítélt tudományos fokozatot jelent, de az Egyesült Államokban bizonyos egyetemeken – így a Drew Universityn is – meg lehet szerezni szervezett képzés keretében, hasonlóan a PhD-fokozathoz.) Anne Patterson Rodda érdeklődésének homlokterében saját és megbízói írországi őseinek kutatása áll. Tekintettel arra, hogy az Egyesült Államok lakosságának jelentős része ír bevándorlók leszármazottja, ez a téma amatőr történészek tízezrei kutatásának tárgyát is képezi. Mivel pedig általában az őskutatás és a családtörténet jelenti a legszélesebb kapcsolódási felületet a múlt iránt intenzíven érdeklődő emberek (a professzionális történetírás és/vagy a történelmi ismeretterjesztés potenciális olvasói) és a történelem mint intézményesült diskurzus között, érdemes különös figyelmet fordítanunk arra, hogy a genealógusok milyen történeti irányzatokat látnak ígéretesnek saját tudományáguk fejlődése szempontjából.

Miután a szerző *John Tosh* munkáját¹ követve vázlatosan felrajzolja a történeti diskurzus fejlődésének folyamatát Leopold Ranke első munkájától a politikátörténet, a gazdaság- és társadalomtörténet és a kultúrtörténet lépcsőfokain át a jelenig, rámutat arra, hogy a helytörténet (ahogyan azt például általában a helytörténet, és különösen az ír helytörténet vonatkozásában

1. John Tosh: *The Pursuit of History*. London, 2002.

Myrtle Hill és Raymond Gillespie javasolja²) nem igazán jelent választ a családkutató kérdéseire. Rodda amerikai professzora, *Christine Kinealy* javaslatára fordult segítségért a mikrotörténelem módszertanához.³

A mikrotörténelem jól körülhatárolható kisebb egység – legtöbbször egyetlen esemény, illetve „egy falu közössége, néhány család vagy akár egy egyén”⁴ – intenzív történeti vizsgálatát jelenti: a történész szinte mikroszkóppal vizsgálja tárgyát. A mikrotörténelem azonban nagyobb célt tűz maga elé, mint egy puszta esettanulmány: a mikrotörténész mindig valamely „nagy történelmi kérdésre” keresi a választ a mikrovizsgálat révén. A mikrotörténelem harmadik jellemzője, hogy a múltbéli embereket nem a mélyben működő nagy történelmi erők bábjaiként ábrázolja, hanem tudatos cselekvőknek tekinti őket. Az olasz *microstoria* és német, francia vagy angolszász követőinek munkássága már két évtizede ismert a magyar olvasóközönség előtt, különösen legnevesebb képviselője, *Carlo Ginzburg* munkáinak köszönhetően,⁵ valamint az idővel három különböző könyvkiadó gondozásában megjelent *Mikrotörténelem* sorozatnak. Ezek közt a kontinuitást *Klaniczay Gábor* sorozatszerkesztői munkája jelenti.⁶

Anne Patterson Rodda a kérdés szakirodalmából merítve felvillantja a mikrotörténelem lehetséges értelmezéseit, majd leteszi a garast *Sigurður Gylfi Magnússon* izlandi történésznek a történelem szingularizációjáról szóló elmélete mellett,⁷ amely élesen elutasítja a mikrotörténelem fent olvasható definíciójának második (az eredeti olasz változatban kulcsfontosságú) elemét, a „nagy történelmi kérdés” megválaszolására való törekvését.

2, Myrtle Hill – Raymond Gillespie: *Doing Irish Local History: Pursuit and Practice*. Belfast, 1998.

3. Anne Patterson Rodda: *Trespassers in Time. Genealogists and Microhistorians*. Hely nélkül, 2012. 43.

4. Carlo Ginzburg – Carlo Poni: „The Name and the Game: Unequal Exchange and the Historiographic Marketplace”, in: Edward Muir – Guido Ruggiero (szerk.): *Microhistory and the Lost Peoples of Europe*. Baltimore – London, 1991. 3.

5. Legismertebb munkája: Carlo Ginzburg: *A sajt és a kukacok. Egy 16. századi molnár világlképe*. Budapest, 1991. (Második kiadása: Budapest, 2011.)

6. 1988-tól 1993-ig hat magyar szerző által írt munkát jelentetett meg a Magvető Kiadó *Mikrotörténelem* sorozata, 1999 és 2002 között az *Osiris Mikrotörténelem* öt kötetéből három volt fordítás, köztük Giovanni Levi és Natalie Zemon Davis klasszikusaié (Giovanni Levi: *Egy falusi ördögűző és a hatalom*. Budapest, 2001.; Natalie Zemon Davis: *Martin Guerre visszatérése*. Budapest, 1999.), végül a L'Harmattan Kiadó sorozatában 2007–2012 között négy kötet jelent meg.

7. Sigurdur Gylfi Magnússon: The Singularization of History: Social History and Microhistory within the Postmodern State of Knowledge. *Journal of Social History* 36 (2003) 701–735. Ismertetését lásd: Szijártó M. István: A történelem szingularizációja. *Klió* 19 (2010) 4. szám, 8–16.

Magnússon szerint így a mikrotörténelem a metanarratívák fogságába esik – ehelyett a forrásokból kibontható (mikro-)történelem egyediségét kellene hangsúlyoznia. Rodda is úgy véli, hogy „A genealógusokat nem befolyásolhatják a metanarratívák, ha egy család vagy egyén igazi történetét akarják megismerni. Egyedi, személyes történeteket keresünk, és az azon helyekről szóló történeti beszámolókat, ahol őseink éltek, általánosításokba vagy téves feltételezésekbe sodorhatnak minket.”⁸

Találkozása a mikrotörténelem elméletével módosított Rodda eredeti szándékán. Kezdetben az volt a célja, hogy elhelyezi a genealógiát a történeti diskurzus fejlődésében, de arra jutott végül, hogy ehelyett – *Sigurður Gylfi* Magnússon szingularizációs elmélete értelmében – minden egyes családtörténetet mikrotörténelemként kell értelmezni.⁹ Rodda szerint nemcsak hogy a mikrotörténelem adhat irányt a jövőben a genealógiának, hanem a kettő szoros összefonódását látja: „Arra a megállapításra jutottam, hogy a komoly családtörténészek, legyenek akár hivatásosok, akár amatőrök, mindig is mikrotörténelmet műveltek, akár tudtak erről, akár nem. A genealógia iránt az utóbbi időben megnyilvánuló intenzív érdeklődés a mikrotörténelem új aspektusát jelezheti, ami mindkét módszertan további fejlődését eredményezheti. A mikrotörténelem mint specializáció fejlődése nagyjából akkor vette kezdetét, amikor a genealógia népszerű időtöltéssé vált.” Rodda e két párhuzamosan fejlődő megközelítésmód „szép barátságát” prognosztizálja.¹⁰

Könyvének második részében három esettanulmánnyal szolgál, mellyel illusztrálni kívánja a mikrotörténelem módszertanának alkalmazási lehetőségeit a családtörténeti kutatásokon belül. (Amivel némileg ellentmond önmagának, hogy a komoly genealógusok mindig is mikrotörténelmet műveltek.) Először a XIX. század első felének ír függetlenségi mozgalmának politikátörténeti vonatkozásai domborodnak ki a Wilson és a Bennett család történetéről előkerülő adatok kapcsán, majd a XIX. század második felének és a XX. század elejének gazdaságtörténetét (főleg a földbirtoklás kérdéseit) ismerhetjük meg jobban a szerző saját nyugat-írországi őseinek történetén keresztül, míg az utolsó fejezetben a társadalomtörténeti vonatkozásokra kerül a hangsúly a XIX. századi nyugat-írországi falusi iparosok, kézművesek történetében. Mivel a családtörténeti kutatások az élettörténetek végtelen sokféleségét mutatják, Anne Patterson Rodda a mikrotörténelmi megközelítésmódban mint az ezen sokféleségtől túlságosan eltávolodó

8. Rodda 2012: 63.

9. Rodda 2012: 66.

10. Rodda 2012: 44.

makrotörténelemmel való szakítás lehetőségét látja. Ebben az értelmezésben a mikrotörténelem a helyi viszonyokra és sajátosságokra való összpontosítást, a helyi források teljes körű kiaknázását jelenti.¹¹

Az embereket érdeklik a saját őseik, kíváncsiak életük specifikus részleteire. De nemcsak saját felmenőink, hanem általában a múltban élt emberek felé is nagy érdeklődéssel fordulunk, legyenek ezek királyok, hadvezérek vagy hétköznapi emberek. A mikrotörténelmi munkák képesek közelebb hozni őket az olvasókhoz, a múltbeli élet tapasztalatát az egyén szintjén megragadva. De az érdekességen, a hangsúlyos valóságos és az élményszerűségen túlmenően a mikrotörténelem az intenzív vizsgálat tárgyává tett események, egyének vagy kis közösségek kutatásával, ezek komplexitására, szerteágazóságára építve képes általános következtetéseket is eljuttatni. Végül – a történelem szingularizációját állító kiindulópontjával némileg szembe fordulva – kutatásának kifutását Rodda is abban látja, hogy „Kiterjeszthetjük a család történetét [...] ha még mélyebb vizsgálódásokra törekszünk; több nemzedéken keresztül végigkísérhetjük a mindennapi élet valamely vonatkozását, a szomszédos családokból mikrokozmoszt formálhatunk, létrehozva a család mint a közösség részének a képét.”¹² A XIX. századi ír családtörténetekből az olvasó számára, aki nem saját őseit keresi a szövegben, tényleg egy társadalom története bontakozik ki olyan – én továbbra is így látom – „nagy történelmi kérdésekre” adott válaszokkal, hogy például miként reagált az ír társadalom a nagy éhínségre. Így lehet a genealógiából akár mikrotörténelem is.

Anne Patterson Rodda: Trespassers in Time. Genealogists and Microhistorians. (Genealógia és mikrotörténelem) H. n. A szerző kiadása, 2012. 193 o.

Szijártó M. István

11. Rodda 2012: 183–184.

12. Rodda 2012: 183.